

ПИРОЖКОВ

Сергій Іванович — академік НАН України, доктор економічних наук, професор, віце-президент НАН України, голова Секції суспільних і гуманітарних наук НАН України

ПРО ПІДСУМКИ ВИКОНАННЯ СЕКЦІЄЮ СУСПІЛЬНИХ І ГУМАНІТАРНИХ НАУК НАН УКРАЇНИ ЦІЛЬОВИХ КОМПЛЕКСНИХ ПРОГРАМ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ НАН УКРАЇНИ В 2011 – 2015 рр.

**Стенограма наукової доповіді на засіданні
Президії НАН України 3 лютого 2016 року**

У доповіді висвітлено основні результати виконання Секцією суспільних і гуманітарних наук НАН України чотирьох цільових комплексних програм наукових досліджень у 2011–2015 рр. Отримано вагомі теоретичні і прикладні здобутки в дослідженні новітніх соціально-економічних, правових, духовно-культурних, нормативно-ціннісних і світоглядних трансформацій в Україні, сучасного стану і перспектив розвитку українського суспільства; у виробленні концептуальних підходів до розв'язання державою і суспільством нагальних проблем у політичній, економічній і культурній сферах.

Шановний Борисе Євгеновичу! Шановні колеги!
У IV кварталі 2015 р. установи Секції суспільних і гуманітарних наук НАН України завершили дослідження за чотирма цільовими комплексними програмами наукових досліджень, які виконувалися протягом 2011–2015 рр. Під час формування програм керівництво Секції виходило з того, що вирішення завдань всебічної модернізації українського суспільства з метою забезпечення його належної конкурентоспроможності в умовах сучасних цивілізаційних трансформацій і кризових викликів XXI ст. потребує суттєвого теоретико-методологічного обґрунтування, вдосконалення форм і методів впровадження результатів соціогуманітарних досліджень у практику діяльності органів державної влади, відповідних міністерств і відомств. Саме цим і була зумовлена тематична спрямованість програм, їх змістове наповнення у вигляді конкретних дослідницьких проєктів. У їх виконанні взяли участь 16 установ Секції суспільних

і гуманітарних наук, які виконали 79 проектів, об'єднаних у 18 проблемно-тематичних блоків. Середні обсяги фінансування на один проект становили 227,7 тис. грн для п'ятирічних програм і 205,7 тис. грн — для трирічних.

Враховуючи брак часу, можу лише дуже стисло охарактеризувати основні результати виконання зазначених програм. Сподіваюся, що керівники програм мене доповнять.

1. Модернізація українського суспільства і економіки в контексті викликів XXI століття. Цю Програму було спрямовано на оцінку ризиків і потенційних загроз розвитку українського суспільства та економіки, а також на розроблення науково обґрунтованих моделей, алгоритмів і управлінських технологій, здатних забезпечити механізми взаємодії та розвиток економіки, суспільства і держави.

За результатами її виконання установами Секції визначено шляхи та розроблено практичні рекомендації щодо модернізації українського суспільства, пов'язані з соціальними, культурними, політичними, інституційними та іншими аспектами економічних трансформацій. Обґрунтовано систему індикаторів для визначення модернізаційного потенціалу людського капіталу і побудовано модельний комплекс для прогнозування розвитку економіки України. При цьому зроблено оцінку макроекономічного ефекту участі України в інтеграційних процесах за рахунок зрушень у структурі її економіки та можливостей використання модернізаційного потенціалу.

Важливе значення має також визначення ключових характеристик моделі впливу соціально-психологічних чинників на модернізацію соціогуманітарної сфери, що дало змогу розробити заходи та рекомендації щодо формування системи ціннісних пріоритетів населення, спрямованої на підвищення ваги орієнтацій на інноваційну поведінку.

2. Гуманітарні технології як чинник суспільних перетворень в Україні. Програма орієнтована на вироблення системного бачення шляхів оптимального використання гуманітарних технологій для прискорення суспільно-політичних, соціально-економічних

та культурних перетворень у контексті модернізації українського суспільства. При цьому під гуманітарними технологіями розуміють форми і методи, алгоритми практичної діяльності, спрямовані на консолідацію суспільства, забезпечення підтримки всіма соціальними верствами здійснюваних в Україні перетворень; розбудову атмосфери суспільного діалогу, толерантності, взаємної довіри.

Під час виконання Програми установи Секції зосередили зусилля на узагальненні світового досвіду формування і реалізації гуманітарної політики; осмисленні впливу сучасних цивілізаційних та науково-технологічних зрушень на загальну світоглядну культуру українського суспільства; розробленні наукових засад та впровадженні новітніх інформаційних технологій формування цілісного національного мовно-інформаційного та культурного середовища. Такий підхід дозволив розробити конкретні пропозиції та рекомендації щодо механізмів застосування гуманітарних технологій як фактора, що сприяє розв'язанню суперечностей соціокультурного розвитку України в умовах глобального світу, забезпечує формування єдності національного культурно-інформаційного простору, гармонізацію міжетнічних і міжконфесійних відносин, сприяє розвитку та гармонізує відносини у суспільно-політичній сфері держави.

3. Громадянське суспільство, особа, держава: національний досвід і потенціал взаємодії. Виконання цієї Програми дозволило здійснити ґрунтовний комплексний аналіз проблем становлення громадянського суспільства в Україні, інституціонально-законодавчого забезпечення його діяльності. У фокусі уваги дослідників перебували, насамперед, проблеми взаємовідносин у тріаді «особа — суспільство — держава» як одного з головних індикаторів розвитку країни та її соціуму, спроможності останнього виступати самостійним суб'єктом у визначенні спрямованості свого подальшого розвитку, реальної можливості громадян впливати на прийняття та імплементацію рішень органів державної влади. У процесі виконання Програми здійснювалася відповідна корекція

дослідницьких завдань та напрямів їх реалізації в контексті суспільно-політичних зрушень в Україні у період 2013—2015 рр., зумовлених Революцією гідності та подальшими подіями на Сході та Півдні країни, потужним розвитком волонтерського руху та інших форм суспільної самоорганізації.

Реалізація Програми дала змогу виробити системні пропозиції щодо активізації та підвищення рівня залучення українських громадян до суспільно-політичного та економічного життя країни; розробити рекомендації щодо удосконалення законодавчої сфери діяльності громадянського суспільства, гармонізації його взаємодії з органами державної влади та місцевого самоврядування, впровадження практики громадянської участі та контролю.

4. Модернізація соціокультурної сфери в Європі та Україні. Програма ставила за мету вивчити європейський і вітчизняний досвід модернізації в суспільно-політичній, соціально-економічній та культурній сферах, дослідити історичні та сучасні форми організації суспільства у вирішенні стратегічних завдань його розвитку. За основу наукових пошуків було взято історичний досвід самоорганізації українського суспільства в межах окремого типу культури — кооперативного, що, на відміну від панівної в сучасному світі конкурентної культурної моделі, має неконфліктний, мирний, консолідуючий характер. В Україні є давні, усталені традиції економічної кооперації та соціального самоврядування, що довели свою ефективність і життєздатність та є затребуваними в умовах сучасних глобалізаційних викликів.

У результаті на основі кооперативного типу культури було підготовлено для органів державної влади та громадських організацій пропозиції і рекомендації щодо запровадження продуктивних форм соціальної кооперації, громадського самоуправління, експериментальних освітніх технологій.

На завершення хотів би привернути увагу членів Президії до однієї цікавої прикладної розробки в рамках цієї Програми. Її виконали Український мовно-інформаційний

фонд разом з Інститутом електрозварювання ім. Є.О. Патона, які створили і впровадили віртуальну термінографічну лабораторію «Зварювання». Результатом цієї розробки став перший електронний словник-довідник українською, російською та англійською мовами, що поєднує лінгвістичні, енциклопедичні та когнітивні функції в галузі зварювання.

Узагальнюючи, слід зазначити, що реалізація установами Секції цільових програм дозволила ефективніше застосувати наукові результати соціогуманітарних досліджень для вирішення найважливіших проблем розвитку Української держави в умовах глобальних соціокультурних, геополітичних та гео економічних викликів і трансформацій. Зокрема, результативність виконання цих програм переконливо ілюструють такі цифри: опубліковано 29 монографій; органам державної влади надіслано 159 науково-аналітичних доповідей та аналітичних матеріалів, у тому числі 41 матеріал — Верховній Раді України, 20 — Адміністрації Президента України, 13 — Кабінету Міністрів України, 43 — різним міністерствам та відомствам.

Пропозиції та рекомендації виконавців проєктів здобули позитивну оцінку з боку відповідних органів державної влади і були застосовані в їх діяльності при розробленні управлінських рішень, проєктів нормативних актів, заходів державної політики в економічній, соціальній, культурній, інформаційній та інших сферах. Так, напрацювання учених-соціогуманітаріїв було покладено в основу проєкту Концепції гуманітарного розвитку України на період до 2020 року, в якому відображено стан гуманітарного розвитку України, його цінності, принципи і пріоритети, сформульовано основні напрями гуманітарного розвитку та механізми реалізації гуманітарної політики в Україні.

Очевидно, що ці напрацювання можуть бути затребуваними і в подальшому, наприклад, при розробленні проєкту Стратегії української гуманітарної політики, проєкту Концепції Державної цільової економічної програми розвитку інноваційної інфраструктури на 2017—2021 рр., заходів з реалізації Національ-

Виступ академіка НАН України Валерія Михайловича Гейця

ної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 року, концептуальних засад формування національної єдності тощо.

Секція і надалі приділятиме велику увагу практичним розробкам і підготовці аналітичних матеріалів за цими напрямками.

Дякую за увагу.

**Виступ керівника програми
«Модернізація українського
суспільства і економіки
в контексті викликів XXI століття»
академіка НАН України В.М. Гейця**

Шановні колеги!

За цією Програмою 8 установ Секції виконали 25 наукових проєктів, об'єднаних у 4 проблемних розділи. За результатами досліджень до органів державної влади надіслано понад 100 науково-аналітичних доповідей та аналітичних матеріалів, на 50 з яких отримано довідки про їх використання; підготовлено близько 220 публікацій, найвагомішими з яких є монографії «Соціальні інтереси в контексті соціокультурної модернізації» (за ред. О. Злобіної), «Управління оборотним капіталом в економіці України» (Н.П. Стахова, Л.В. Шинкарук), «Розроблення нової системи державних соціальних стандартів і гарантій в Україні» (за ред. Е.М. Лібанової).

Сучасна наука виділяє 5 основних соціокультурних складових модернізації країни: довгострокова орієнтація, насолодження життям, дистанція влади, індивідуалізм, невизначеність. Наші дослідження показали, що в Україні в нинішніх кризових умовах модернізаційним процесам заважатимуть висока дистанція влади, низький рівень українського індивідуалізму, що є наслідком інверсії радянської культурно-освітньої спадщини, і надвисокий рівень невизначеності як наслідок нералізованих очікувань у постпомаранчевий період (2006—2016). Серед притаманних Україні параметрів, здатних сприяти модернізації, є виражена довгострокова орієнтація українців та їх утримування від насолодження життям. Для успішних розвинених країн світу базові параметри культури дещо відрізняються і характеризуються низькою дистанцією влади, високим індивідуалізмом та довгостроковою орієнтацією. Отже, сліпе копіювання інституційної структури західних країн не забезпечить економічного та політичного розвитку України. Подолати суперечності можна лише в умовах довгострокової стратегії, в якій є наслідування в межах як мінімум одного покоління, а освіта є однією з головних інституційних підсистем, що формує і відтворює необхідні цінності, знання та інші соціокультурні якості, потрібні для модернізації.

Сьогодні в системі професійної освіти України є дуже серйозні проблеми. Навички функціональної грамотності в Україні нижчі, ніж у більшості економічно розвинених країн. При цьому Україна — єдина країна світу, в якій цей показник серед молоді (25—34 роки) нижчий, ніж серед старшого покоління (55—64 роки). Крім того, спостерігається високий рівень незадоволеності роботодавців рівнем підготовки спеціалістів; 54% роботодавців узагалі не цікавляться рівнем освіти працівників, для них важливіші досвід та сумлінність. У 2013 р. Україна стала лідером серед країн — учасниць Болонського процесу за часткою осіб із вищою освітою: у віці 25—34 роки дипломи ВНЗ мали 54,2%, серед європейців — 37,3%. За оцінками Всесвітнього економічного форуму, Україна

посідає 10-те місце у світі за часткою населення з вищою освітою, проте за якістю навчання — лише 70-те. Звідси випливає висновок, що для нинішньої системи освіти важливіша кількість, а не якість підготовки.

Результати досліджень свідчать, що в Україні рівень готовності державних службовців до реалізації функцій публічного адміністрування становить лише 13–19%, тобто 81–87% держслужбовців не здатні виконувати ні адміністративні, ні розпорядчі, ні координаційні, ні контрольні, ні планувальні, ні організаційні, ні мотиваційні функції. Продуктивність їхніх дій взагалі коливається на рівні 3,1–4,7%.

Отже, нам усім слід зрозуміти, що за короткий час наші проблеми нікуди не зникнуть. Попереду довга і копітка робота, до якої мають долучитися як освітяни, так і науковці, розвиваючи напрям соціального проектування.

Дякую за увагу.

Виступ керівника програми «Гуманітарні технології як чинник суспільних перетворень в Україні» академіка НАН України О.С. Онищенка

Шановні колеги!

Ця Програма була підпорядкована осмисленню чергового «перевідкриття» ролі гуманітарних технологій у цивілізаційних трансформаціях, що сталося наприкінці минулого століття. Глобальні суспільні зрушення, масштабні соціально-політичні конфлікти, масові виявлення своїх ідентичностей, зростання людського капіталу зумовили резонанс соціо-гуманітаристики в усьому світі. Тому виконавці Програми зосередили зусилля на підготовці і пропонуванні кінцевого результату досліджень — аналітично-прогностичних висновків з одночасним баченням стратегій, моделей і алгоритмів суспільно значущих дій, що сприяють розвитку гуманітарних технологій.

За Програмою 7 установ НАН України виконали 26 наукових проєктів, об'єднаних у 5 проблемно-тематичних блоків. За результатами досліджень органам державної влади направлено 52 науково-аналітичні доповіді та

Виступ академіка НАН України Олексія Семеновича Онищенка

аналітичних матеріали, опубліковано 10 монографій та 220 статей.

Спільними зусиллями установ-виконавців було підготовлено Концепцію гуманітарного розвитку України на період до 2020 р. І це не просто Концепція, це пакет пропозицій щодо формування і здійснення цілісної державної програми гуманітарного розвитку та цільових програм модернізації основних галузей гуманітарної сфери. Концепцію схвалено на спільному засіданні президій усіх державних національних академій наук та Співки ректорів вищих навчальних закладів України.

Інститут історії України підготував розгорнуту концептуальну модель державної гуманітарної політики в аналітичній доповіді «Гуманітарна політика та пошук моделей порозуміння в Україні: історичний досвід та перспективи». У ній наведено резонансні аналітико-рекомендаційні документи про витоки і стан конфліктогенної ситуації на Донеччині та Луганщині і шляхи інтеграції цього регіону до загальнодержавного простору.

Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса підготував низку аналітичних доповідей, назви яких говорять самі за себе: «Національний інтелект і національне єднання: проблеми, перспективи і напрями суспільної мобілізації», «Націєінтегруючий потенціал інноваційної політики в Україні:

соціогуманітарні аспекти», «Політичні технології формування суспільної солідарності в Україні», «Політичні технології регулювання міжетнічної та міжконфесійної взаємодії у новітніх українських реаліях» та ін.

Інститут держави і права ім. В.М. Корецького в розроблених аналітико-рекомендаційних документах навів обґрунтування правових і управлінських технологій розвитку діалогу та партнерства влади, громадянського суспільства і бізнесу, захисту прав і свобод людини, політико-правові механізми запобігання сепаратизму в демократичному суспільстві, механізми протидії етнополітичній дезінтеграції держави.

Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського підготувала аналітичні доповіді, що стосуються інформаційних технологій розвитку і захисту національного культурного простору; функціонування соціальних мереж як чинника інформаційної безпеки; проблем інформатизації; шляхів розвитку української науки; безпеки підприємництва; використання глобальних інформаційних ресурсів в інтересах розвитку національного соціокультурного середовища. Слід зазначити, що ці матеріали розсилалися не лише органам центральної влади, а й органам місцевого самоврядування (зокрема, районним) та широкій громадськості через мережу пунктів доступу громадян до інформації органів державної влади.

Інститут літератури ім. Т.Г. Шевченка розробив пропозиції щодо напрямів трансформації культурно-мистецької сфери України, механізмів підвищення конкурентоздатності та прибутковості вітчизняної культурної індустрії, зокрема масової літератури і мистецтва.

Український мовно-інформаційний фонд значно розширив лінгвістичний ресурс українського інтернет-сегменту. Введено у вільний доступ інтегровану лексикографічну систему словників, і Google щодня фіксує понад 623 тис. звернень до неї.

Методологічні проблеми розвитку гуманітарних технологій розробляв Інститут філософії ім. Г.С. Сковороди, представивши такі важливі аналітичні доповіді, як «Соціокуль-

турна експертиза гуманітарних технологій та соціальна відповідальність науки», «Суспільний діалог і культура миру як засади буття людської спільноти».

Я спеціально зупинився лише на деяких практичних результатах виконання Програми, щоб проілюструвати, що соціогуманітарії вивчають сьогоденне реальне життя і пропонують обґрунтовані шляхи його вдосконалення.

Крім того, у підсумку Програми ми дійшли висновку про необхідність тривалого комплексного дослідження двох стратегічно значущих проблем: інтеграції соціогуманітарних, науково-природничих і науково-технічних технологій та освоєння цифрової культури. Технології все більше взаємопроникають і взаємодоповнюють одна одну і, що прикметно, на базі їх злиття виростають потужні соціальні технології, які стають інструментами соціальних перетворень. Ми входимо в еру соціотехніки. Таке об'єднання породило організації, які називаються союзом інтеграції технологій. Одночасно формується новий тип культури — цифрова культура. Ми бачимо, що ті країни і народи, які швидше освоїли соціогуманітарні технології і цифрову культуру, вийшли на передові позиції. Доленосно важливо, за масою гострих кризових проблем, зрозуміти, що відставання в цих сферах таїть відставання назавжди. В Академії є потужні дослідницькі школи, які здатні запропонувати науково обґрунтовані шляхи лідерства в інтеграції технологій на соціогуманітарній основі і в цифровій культурі.

Дякую за увагу.

**Виступ керівника програми
«Громадянське суспільство,
особа, держава: національний
досвід і потенціал взаємодії»
члена-кореспондента НАН України
О.О. Рафальського**

Шановні члени Президії!

Ця Програма була породжена актуальною для країни потребою — теоретично осмислити та запропонувати практичне вирішення завдань оптимізації відносин між громадянським су-

пільством і державою з метою досягнення національної згоди щодо внутрішнього і зовнішнього курсу країни. У рамках Програми 7 установ Секції виконали 15 наукових проєктів, об'єднаних у 4 тематичні блоки.

У межах блоку «Інституціонально-законодавча сфера громадянського суспільства» висновки політологів щодо об'єктивних і суб'єктивних причин низького рівня залучення громадських організацій до державного управління, проблемних відносин між владою і «третім сектором», перспектив запровадження в Україні відкритого урядування були доповнені правознавчими дослідженнями механізму громадського контролю і проблем, пов'язаних з функціонуванням інституту юридичної відповідальності держави перед суспільством, налагодженням діалогу між ними (Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса, Інститут держави і права ім. В.М. Корецького, Інститут сходознавства ім. А.Ю. Кримського).

У результаті досліджень у межах тематичного блоку «Соціально-економічні механізми розвитку громадянського суспільства» фахівці Інституту економіки та прогнозування обґрунтували шляхи гармонізації трудових інтересів населення та економічних інтересів держави і дали прогностичну оцінку подальшого розвитку цієї сфери на основі наукового виявлення зв'язків та взаємозалежності між реальними можливостями інституцій громадянського суспільства та їх впливом на владу. У розвиток цього прогнозу проведено оцінку та проаналізовано ресурси саморозвитку ринку праці на Донбасі щодо перспектив модернізації соціально-трудої сфери регіону. Зі свого боку, виконавець цього розділу Інститут всевітньої історії розглянув роль міжнародних організацій у розбудові системи громадського контролю за економічною, соціальною та бюджетною політикою держави.

У межах тематичного блоку «Соціально-політичні чинники розвитку громадянського суспільства» фахівці Інституту соціології встановили стан громадянської активності в Україні, виявили його причини і фактори, що

Виступ члена-кореспондента НАН України Олега Олексійовича Рафальського

впливають на нього, запропонували нове соціальне розуміння громадянського суспільства як культури цивільності та практик громадянської участі. Науковці Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса, вивчаючи політичні механізми формування громадянської ідентичності, обґрунтували особливу роль політико-правових механізмів в обмеженні впливів, руйнівних для досягнення громадянської єдності України. Висунуте положення було також аргументоване результатами іншого проєкту, що стосувався місця Донбасу в системі інформаційної безпеки держави.

Дослідження за тематичним блоком «Культурно-гуманітарні аспекти розвитку громадянського суспільства» проводилися Національною бібліотекою України ім. В.І. Вернадського. Вони мали своїм об'єктом соціальні мережі як горизонтальні форми комунікації всередині громадянського суспільства та інструмент демократизації країни.

Загальним науковим підсумком виконання Програми відповідно до поставленої мети можна вважати такі основні дослідницькі результати:

- створено ґрунтовний всебічний соціологічний портрет громадянського суспільства та соціологічну модель взаємовідносин у трикутнику «державна — громадянське суспільство — особа» в Україні;

Виступ академіка НАН України Миколи Григоровича Жулинського

- встановлено причини і чинники недостатньої громадянської активності і визначено напрями їх подолання;
- проаналізовано практику діалогу між владою і суспільством і підготовлено концептуальні пропозиції щодо набуття ним консенсусної або компромісної форми;
- розроблено засоби поліпшення правозабезпечення функціонування громадянського суспільства.

Доречно нагадати, що перші розроблені наукові пропозиції та аналітичні матеріали було передано державній владі ще на першому році виконання Програми, тобто наприкінці 2013 р. Тодішня влада практично не відреагувала на наші прогнози щодо вірогідного спалаху масової протестної реакції суспільства на ігнорування його вимог, відмовилася від ініціювання загальнонаціональної дискусії з питань геополітичного вибору країни і вирішила покластися на фізичну силу. Така позиція мала для влади катастрофічні наслідки.

Новою владою наукові пропозиції поки що сприймаються позитивно, але переважно декларативно. Залишається пояснювати такий стан речей критичним моментом у житті країни і сподіватися на те, що у посткризовий період влада більш уважно поставиться до питання про встановлення стабільного і всебічного діалогу із суспільством. Сподіваємося також, що у подальшому влада враховуватиме і наукові результати, здобуті в межах обговорю-

ваної сьогодні Програми і вже впроваджені у суспільний і владний дискурс. Це 32 науково-аналітичні доповіді та аналітичні матеріали з конкретними пропозиціями, а також концептуальні положення, викладені у 7 монографіях і 183 статтях.

Дякую за увагу.

Виступ керівника програми «Модернізація соціокультурної сфери в Європі та Україні» академіка НАН України М.Г. Жулинського

Шановні колеги!

У реалізації цієї Програми брали участь 7 установ трьох відділень НАН України, ними виконано 15 науково-дослідних проектів за п'ятьма проблемно-тематичними розділами.

Програма передбачала вирішення надзвичайно актуальних проблем, які сьогодні хвилюють українське суспільство і, сподіваюся, цікавлять державну владу. Так, в Інституті літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України було проаналізовано історію європейських та інших зарубіжних соціокультурних модернізацій XVII–XX ст., у тому числі теорію і практику втілення кооперативної моделі капіталізму, її позитивний та негативний досвід, а також елементи кооператизму в сучасних економічних, соціальних і культурних практиках європейських країн. Результати напрацювань відображено у колективній монографії «Стратегія і практика культурних перетворень: зарубіжний досвід». Проведено дослідження актуальної комплексної проблеми сучасного соціокультурного розвитку України, що сприятиме впровадженню в процеси громадського самоуправління неагресивної соціокультурної моделі, заснованої на стратегії мирного врегулювання внутрішніх і зовнішніх конфліктів. Результати узагальнено у монографії «Стратегія миру як визначальний принцип самоідентифікації українського суспільства». Встановлено, що форми, моделі й механізми модернізації взаємодії держави і громадянського суспільства мають обиратися з урахуванням політико-економічної зрілості суспільства й

особливостей історії, культури і соціальних традицій. З огляду на це, оптимальною для наслідування видається так звана скандинавська модель модернізації, при якій відбувається паралельна трансформація суспільства: політична демократія й ринкова інфраструктура поширюються і зміцнюються синхронно в один історичний період.

Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долишнього здійснив теоретико-методологічне обґрунтування впливу міграційних процесів на формування регіону-соціуму з відповідністю парадигмі рекультрегіоналізації. Створено модель «міграційного профілю регіону» як основу інформаційного забезпечення оцінювання соціокультурних наслідків міграцій. Обґрунтовано необхідність вироблення державної політики регіонального міжкультурного менеджменту як важливої передумови модернізаційного розвитку регіону-соціуму.

Фахівці Інституту історії України вивчали процеси соціалізації на пограниччях. Це проблема, яку планується ввести в контекст стратегічних завдань держави. Визначено етапи та особливості формування територій Півдня України як історико-культурного простору, обґрунтовано моделі співіснування державних утворень та етнічних спільнот, механізми подолання міждержавних і міжетнічних суперечностей на цьому територіальному ареалі. Розроблено рекомендації державним органам і громадським організаціям щодо необхідності посиленого наукового аналізу проблеми кордонів та порубіжних територій України.

Національною бібліотекою України ім. В.І. Вернадського визначено соціокультурні механізми формування ментального імунітету проти інформаційних загроз в умовах інформаційно-психологічної війни. Окреслено шляхи мобілі-

зації національного соціокультурного потенціалу для оптимізації протистояння негативним інформаційним впливам. Видано монографію «Соціокультурні механізми формування ментального імунітету проти зовнішніх маніпуляцій свідомістю населення України», в якій подано критико-аналітичну картину ідеологічної війни проти України, а також концептуальні та практичні пропозиції щодо забезпечення перемоги в цій війні. Досліджено роль національних інформаційних ресурсів як інтегративного чинника вітчизняного соціокультурного середовища.

Сьогодні, коли людська мова набуває не лише гуманітарного, а й технологічного статусу, перетворюючись на основний інструмент пошуку та аналізу знань, надзвичайно актуальним завданням є створення сучасної національної термінологічної системи. Український мовно-інформаційний фонд уже багато зробив у цьому напрямі, але, вочевидь, це має бути спеціальна державна програма.

Загалом у рамках Програми підготовлено і направлено органам державної влади 21 аналітичний матеріал, опубліковано 7 монографій та близько 100 статей.

Отже, досвід виконання проектів Програми засвідчив високу ефективність цільового планування соціогуманітарних досліджень, що забезпечує одержання вагомих для суспільства і держави наукових результатів, і підтвердив необхідність їх подальшого розширення, особливо з огляду на відсутність в Україні довгострокових державних програм, спрямованих на вирішення багатьох проблем соціогуманітарного характеру.

Дякую за увагу.

За матеріалами засідання підготувала О.О. МЕЛЕЖИК